

Гринчак С. В., к.ю.н., доцент,
Стебаєва Г. І., студентка,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, м. Харків

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

Чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК) у ст. 289 передбачає кримінальну відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом і розміщує цей склад злочину в Розділі XI «Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту», тобто відносить його до так званих транспортних злочинів. Класифікація злочинів у Особливій частині КК побудована за родовим об'єктом злочину, тобто за охоронюваними КК суспільними відносинами, на які посягає дана сукупність злочинів. Отже, законодавець визначає родовим об'єктом цього злочину суспільні відносини, що забезпечують безпеку руху та експлуатацію транспорту, як і для всіх інших злочинів в цьому розділі КК. Однак, на сьогоднішній день відсутня єдина точка зору щодо знаходження цього складу злочину у розділі транспортних злочинів. Ця невизначеність ґрунтується наявністю у складі злочину, передбаченого ст. 289 КК, додаткового обов'язкового об'єкту злочину – відносин власності. Оскільки шляхом незаконного заволодіння предметом злочину – транспортним засобом – страждають не лише суспільні відносини з безпеки руху та експлуатації транспорту, а й відносини власності щодо особи, яка на законних підставах володіє чи користується цим транспортним засобом.

Окрім цього, аналізуючи практику застосування цієї статті КК, можна зазначити, що відносини із забезпечення безпеки руху та експлуатації транспорту не завжди страждають при вчиненні даного злочину, на відміну від відносин власності, нормальне існування яких порушується в будь-якому разі. Тому досить логічно постає питання щодо доцільності віднесення відносин власності до додаткового об'єкту злочину, а відносин з безпеки руху та експлуатації транспорту – до основного безпосереднього об'єкту, і проводити за ним класифікацію цього складу злочину до транспортних злочинів.

Існує точка зору, що незаконне заволодіння транспортним засобом є спеціальною нормою щодо злочинів проти власності, так як саме вони передбачають кримінальну відповідальність за викрадення чужого майна. Співвідношення використаних законодавцем понять: «незаконне заволодіння» і «викрадення», «вилучення» – в такому випадку

розглядаються як синонімічні явища. А діяння, передбачені диспозицією ч. 1 ст. 289 КК доктринально тлумачаться як викрадення, але не будь-якого майна, а специфічного предмету – транспортного засобу.

Слід також зазначити, що КК УСРС 1960 р. аж до 1968 р. не містив окремої статті, яка б визначала кримінальну відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом. Дії винного у цьому випадку кваліфікувалися за відповідною статтею КК як за злочин проти власності. Однак існування на сьогоднішній день окремої статті в КК за незаконне заволодіння транспортним засобом вважаємо правильним, зважаючи на зростаючу поширеність цього злочину.

Окрім відносин власності, не можна заперечувати, що у багатьох випадках незаконне заволодіння транспортним засобом посягає на безпеку руху або експлуатації транспорту, оскільки винні особи, які вчиняють даний злочин, достатньо часто не мають прав водія, перебувають у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, тому своїми діями вони порушують правила дорожнього руху та не дотримуються інших вимог безпеки руху та експлуатації транспорту, що створює загрозу для життя і здоров'я інших осіб, відносин власності тощо. З цих позицій віднесення незаконного заволодіння транспортним засобом до транспортних злочин є цілком обґрунтованим і доречним.

Однак, у випадку, коли незаконне заволодіння транспортним засобом здійснюється винним з корисливою метою, наприклад з метою продажу транспортного засобу, порушення відносин з безпеки руху та експлуатації транспорту може і не мати місця. Адже у цих випадках злочинець може навпаки робити усе можливе, аби не привертати до себе зайвої уваги правоохоронних органів, а отже ніяким чином не порушувати безпеку руху та експлуатацію транспорту. За таких обставин більш доречною і зрозумілою була б кваліфікація дій особи не за ст. 289 КК а за відповідною статтею Розділу VI КК «Злочини проти власності».

Зважаючи на існуючі протиріччя з приводу тлумачення диспозиції ч. 1 ст. 289 КК, законодавець у примітці 1 до цієї статті роз'яснив, що під незаконним заволодінням транспортним засобом слід розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі. Це означає, що винний може прагнути або обернути транспортний засіб на свою користь чи користь інших осіб, або тимчасово його використовувати, оскільки законодавець прямо передбачив: «... з будь-якою метою протиправне вилучення...».

Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що склад злочину, передбачений ч. 1 ст. 289 КК охоплює як посягання, об'єктом яких є дійсно

суспільні відносини, що забезпечують безпеку руху та експлуатації транспорту, так і посягання, об'єктом яких є лише відносини власності. Тому доцільним вважаємо зміну положень ст. 289 КК або примітки до неї таким чином, щоб виключити з цього складу злочину ознаки діянь, які посягають виключно на відносини власності. За таких умов діяння, що посягає лише на відносини власності, буде кваліфікуватися за відповідною статтею Розділу VI КК як злочин проти власності.

Запропоноване законодавче удосконалення ст. 289 КК, на нашу думку, дозволить більш правильно і чітко кваліфікувати на практиці дії винної особи, що зумовить призначення достатнього і відповідного покарання за скоєне.

Література

1. Андрющенко І. М. Проблемні аспекти об'єктивної сторони незаконного заволодіння транспортним засобом / І. М. Андрющенко // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна / Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ, 2011. – № 988: Серія "Право". – С. 245-250.

2. Галахова А. В. Уголовно-правовая характеристика транспортных преступлений : учеб. пособие / А. В. Галахова. – М.: МССШМ МВД, 1990. – 53 с.

3. Ємельяненко В. В. Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В. В. Ємельяненко; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: [б. и.], 2009. – 212 с.

4. Замосковцев П. В. Квалификация транспортных преступлений органами внутренних дел: учеб. пособие / П. В. Замосковцев, А. И. Коробеев. – Хабаровск: Хабаров. высш. шк. МВД СССР, 1988. – 76 с.

5. Зверьяка В. А. Насилие как способ совершения захвата транспортного средства / В. А. Зверьяка // Проблемы борьбы с насильницькою злочинністю: Збірник матеріалів наук.-практ. конф. (Харків). – Х.: ПФ "Книжк. вид-во "Лествиця Марії" / НЮАУ ім. Я. Мудрого, Департамент юстиції США, Інститут вивчення проблем злочинності, Харківський центр вивчення організованої злочинності, 2001. – С. 45-47.

6. Жулев В. И. Расследование дел об угонах и кражах автотранспорта: учеб. пособие / В. И. Жулев, В. Г. Баяхчев. – М.: НИИ МВД РФ, 1993. – 72 с.

7. Коробеев А. И. Транспортные правонарушения: квалификация и ответственность / А. И. Коробеев. – М.: Юрид. лит., 1990. – 128 с.

8. Кримінальний кодекс України. Наук.-практ. комент.: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х.: Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін [та ін.] – 2013. – 1040 с.